

Effekter av covid-19 på besök i tandvården

Socialstyrelsen följer fortlöpande utvecklingen av sjukdomen covid-19 och dess effekter. I detta faktablad redovisas analyser av pandemins påverkan på tandvård under vecka 2-20 år 2020. Analyserna avser personer 24 år och äldre.

Covid-19 pandemin har påverkat tandvården både direkt och indirekt. Syftet med faktabladet är att belysa den kortsiktiga påverkan som pandemin haft på tandvården.

Analyserna som publiceras baseras på uppgifter från tandhälsoregistret, läkemedelsregistret och utbildningsregistret för personer 24 år och äldre. Siffror om antal och andel besökare baseras på uppgifter om statligt tandvårdsstöd som rapporterats till tandhälsoregistret. I analysen om andel besök med basundersökningar ingår även uppgifter om regionala tandvårdsstöd för nödvändig tandvård och tandvård till personer med stora behov på grund av långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning. Uppgifter som redovisas uppdelad på regioner baseras på patienternas hemlän.

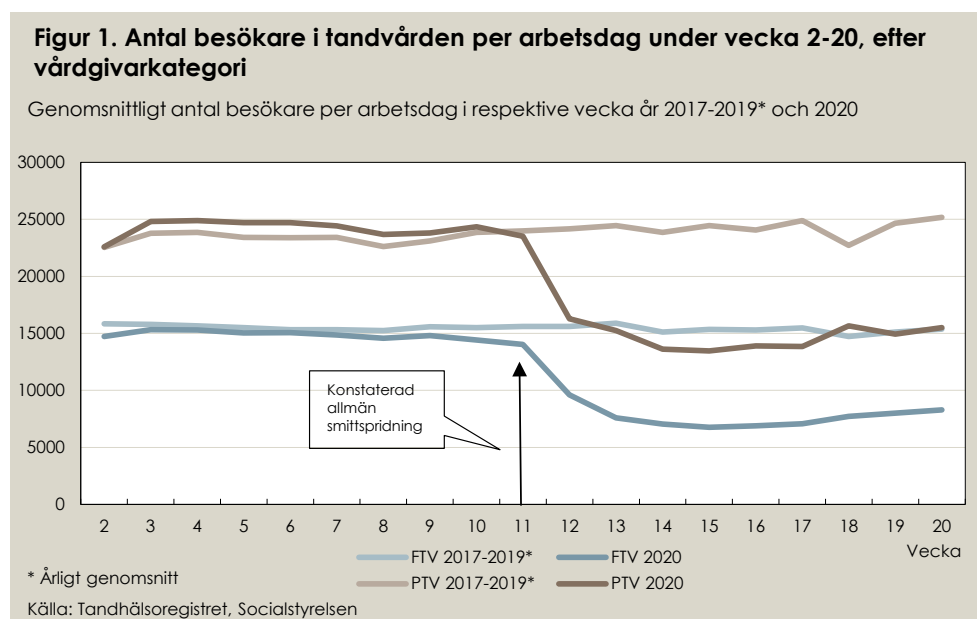
Färre besöker tandvården efter utbrottet av covid-19

Antal besökare i tandvården bland personer 24 år och äldre minskade kraftigt i samband med utbrottet av covid-19-pandemin. Den 11 mars deklarerade WHO utbrottet av covid-19-sjukdomen som pandemi och under vecka 11 konstaterades en samhällssmitta i Sverige¹. Figur 1 visar det genomsnittliga antalet besökare, i folktandvård (FTV) och privattandvård (PTV), per arbetsdag under vecka 2–20 för år 2020 samt det årliga genomsnittet för år 2017–2019². Under vecka 2–10 i år var antalet personer som besökte tandvården i nivå med föregående år, eller mellan 37 000–40 000 besökare i genomsnitt per arbetsdag för folktandvård och privattandvård tillsammans. Därefter skedde en minskning som är tydligast mellan

¹ Den 13 mars konstaterar Folkhälsomyndigheten att en samhällssmitta av covid-19 pågår i Sverige

² Årligt genomsnitt för år 2017-2019

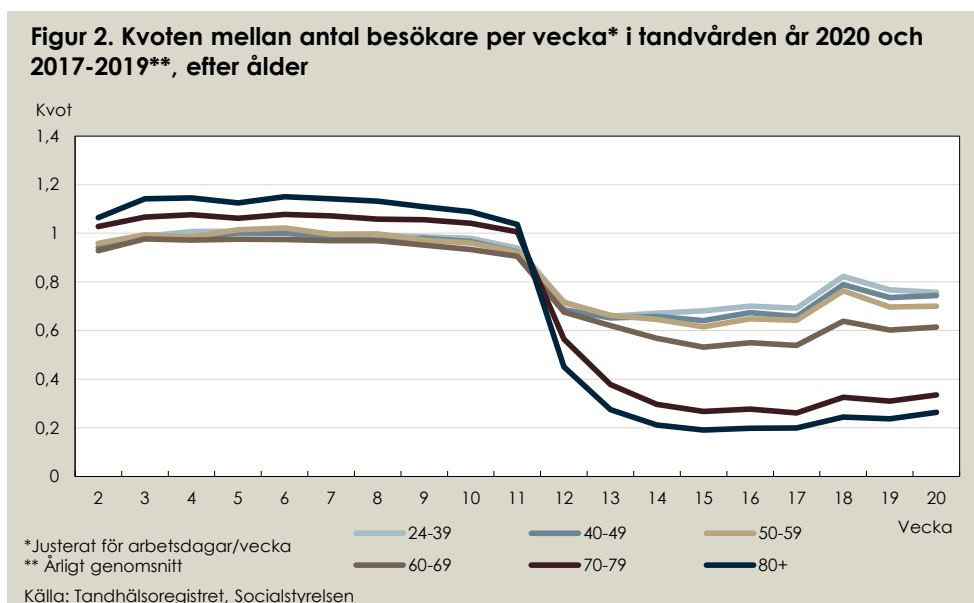
vecka 11 och 12, då antalet besökare minskade från 37 500 till 25 900 personer i genomsnitt per arbetsdag. Lägst antal besökare per arbetsdag syns i vecka 14–16, med runt 20 000 personer i genomsnitt per arbetsdag, en minskning med ungefär 45 procent jämfört med vecka 11. Antalet personer som besöker folktandvården minskar mer än i privattandvården under vecka 14–16 jämfört med föregående år², 56 procent i folktandvården respektive 43 procent i privattandvården. Liknande utveckling gällande minskning i antal besökare under vecka 2–20 kan ses för båda könen och för alla utbildningsnivåer.

Figur 2 visar antal besökare i tandvården för olika åldersgrupper per vecka under vecka 2–20 i år jämfört med ett genomsnitt för samma veckor 2017–2019². Under vecka 2–10 var antalet besökare i nivå med föregående år² för åldersgrupperna mellan 24 och 69 år. Bland åldersgrupperna 70–79 år och 80 år och äldre ses en ökning i antal besökare under vecka 2–10, perioden innan utbrottet av covid-19. Andel besökare i de åldersgrupperna har ökat under de senaste åren³ och en sannolik förklaring till ökningen som visas för år 2020 är att den utvecklingen fortsätter.

En tydlig minskning visas i antal besökare för alla åldersgrupper mellan vecka 11 och 12. Tydligast är dock minskningen i antalet besökare i åldersgrupperna 70–79 och 80 år och äldre.

³ Tillståndet och utvecklingen inom hälso- och sjukvård och tandvård, Socialstyrelsen 2020

Enligt Folkhälsomyndighetens rekommendationer från 16 mars i år uppmanas personer som är 70 år och äldre att begränsa sina sociala kontakter till följd av konstaterad samhällssmitta av covid-19 i Sverige⁴. I Socialstyrelsens publicerade frågor och svar⁵ anges att rutinundersökningar och viss planerad tandvård för patienter tillhörande riskgrupper kan skjutas upp i samband med den höga risken för smittspridning i samhället. Den kraftiga minskningen som visas i figur 2 för åldersgrupperna 70–79 år och 80 år och äldre mellan vecka 11 och 12 sammanfaller med publiceringen av myndigheternas rekommendationer.

Den mer uttalade minskningen i åldersgrupperna 70 år och äldre kan tyda på att såväl patienter som tandvård har följt myndigheternas rekommendationer.

Minskningen i antal besökare varierar mellan landets regioner och mellan folktandvård och privattandvård

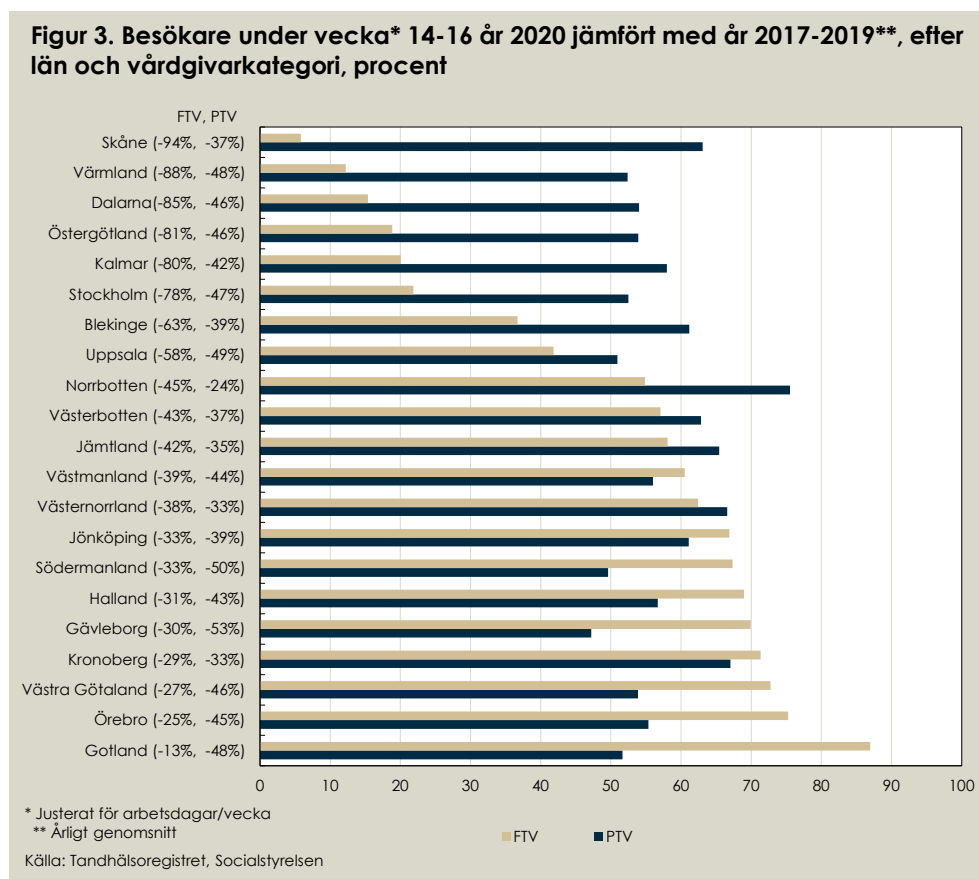
Nedgången i antal besökare i tandvården på riksnivå var störst under vecka 14–16 (fig 1). I figur 3 jämförs antal besökare i tandvården i vecka 14–16 år 2020 med samma period år 2017–2019² för landets regioner, uppdelat i folktandvård och privattandvård. Av figur 3 framgår att den regionala variationen är större för folktandvården än för privattandvården. I sex av regionerna var antalet besökare i folktandvården mindre än 25 procent av antalet besökare under samma period år 2017–2019², Skåne (6 %), Värmland (12 %), Dalarna (15 %), Östergötland (16 %), Kalmar (20 %) och Stockholm (22 %). Folktandvården Örebro och Folktandvården Gotland visar minst förändring i antal besökare år 2020, med över 75 procent av antalet besökare under samma period år 2017–2019.

Privattandvården visar en mindre minskning i antal personer som besökt tandvården under vecka 14–16 år 2020 jämfört med samma period år 2017–2019 än

⁴ Folkhälsomyndighetens rekommendationer från 16 mars, Folkhälsomyndigheten.se

⁵ Stöd till personal inom tandvård, Socialstyrelsen.se

folktandvården. Skillnaderna mellan regioner är också mindre tydliga. I de flesta regionerna hade privattandvården mellan 50 och 65 procent av det antal personer som besökte tandvården under samma period år 2017–2019². Antalet besökare minskade mest i Gävleborg, med 53 procent och minst i Norrbotten med 24 procent.

Den regionala variation som presenteras i figur 3 visar inget tydligt mönster som återspeglar smittspridningen av covid-19 i landet under vecka 14–16. De stora regionala skillnaderna i antal besökare i folktandvården kan antagligen förklaras av att omprioriteringar i folktandvården har skilt sig i omfattning mellan regioner. Folktandvården i ett antal regioner stängde helt sina kliniker för all annan vård än akut tandvårdsbehandling medan mindre omfattande åtgärder har vidtagits i andra regioner⁶. Patienternas benägenhet att besöka tandvården kan också ha bidragit till regionala skillnader.

Den mindre regionala variationen för privattandvården skulle kunna förklaras av att nedstängning av en vårdgivare i privattandvård omfattar ett mindre antal patienter och påverkar därför inte den regionala statistiken i lika hög grad som nedstängning av en vårdgivare i folktandvården.

Privattandvården har dessutom fler patienter i åldersgrupperna 70 år och äldre⁷.

⁶ Enligt uppgifter om regionernas folktandvård från tandvårdsnätverket på SKR, juni 2020.

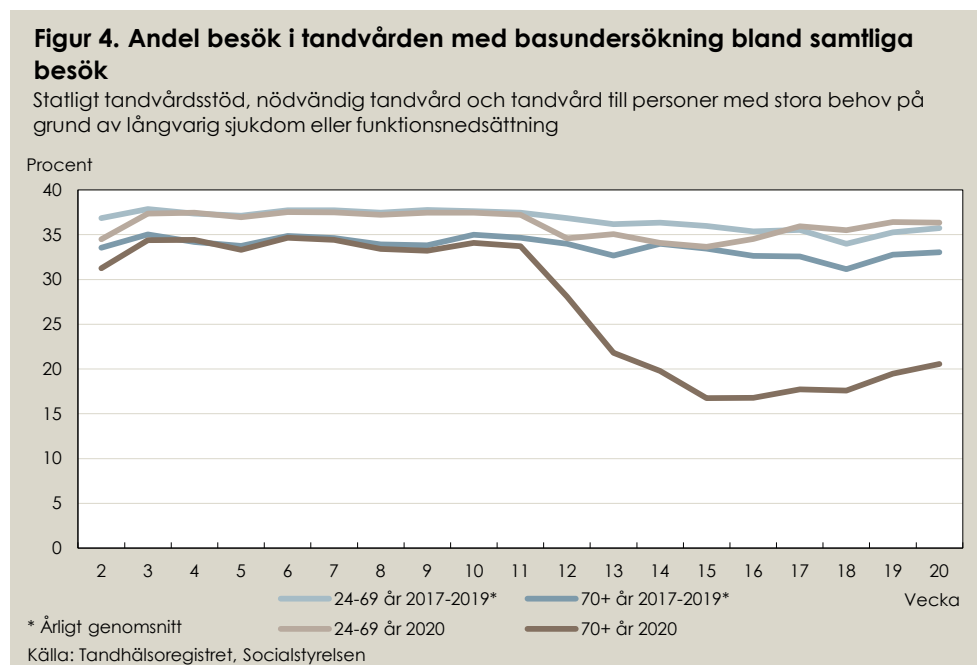
⁷ Statistik om tandhälsa 2018, Socialstyrelsen 2019.

Den åldersgruppens följsamhet till myndigheternas rekommendationer har därför en större påverkan på antal besökare i privattandvård än i folktandvård. Myndigheternas rekommendationer har inte varit regionala och borde påverkat tandvården jämnt över landet. Den någorlunda jämna minskningen i antal besökare i privattandvården över landet kan vara ett resultat av att planerad tandvård för personer 70 år och äldre har ställts in.

Mindre andel av tandvårdsbesöken bland personer 70 år och äldre avser regelbundna undersökningar

Antal besökare i tandvården minskade bland alla åldersgrupper mellan vecka 11 och 12. Tydligast var minskningen bland personer 70 år och äldre. I figur 4 visas den andel besök i tandvården som innehållit en regelbunden undersökning⁸. Bland de som besökte tandvården i åldern 24–69 år var andelen besök där en regelbunden undersökning utförts oförändrad mellan vecka 2–20 i år jämfört med år 2017–2019². Det tyder på att trots minskat antal besökare i tandvården i åldersgruppen är det fortsatt lika stor andel av besökarna som kommer för regelbundna undersökningar som tidigare år.

I åldersgrupperna 70 år och äldre där antalet besökare minskade mest, visas även en påtaglig minskning i den andel besök där en regelbunden undersökning utförts efter vecka 11 i år jämfört med år 2017–2019².

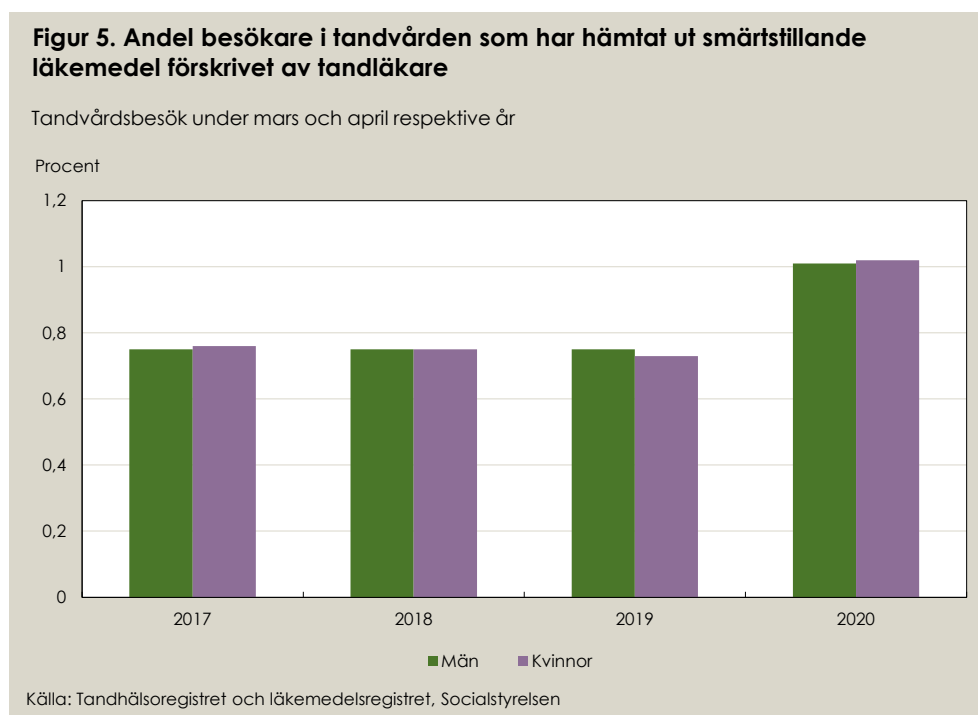
Bland personer 70 år och äldre har således färre personer besökt tandvården efter vecka 11 (fig 2), och bland de som besökt tandvården har betydligt färre kommit för en regelbunden undersökning, jämfört med genomsnittet år 2017–2019² (fig 4).

⁸ Regelbunden undersökning räknas då en basundersökning har rapporterats till tandhälsoregistret, åtgärds-koder 101, 111 och 112

De regelbundna undersökningarna för personer i åldersgrupperna 70 år och äldre verkar därför ha skjutits upp och en ökad andel av besöken består av andra typer av tandvårdsbehandlingar, så som besök på grund av akuta besvär eller andra behandlingar som inte kunnat vänta.

Större andel personer som besökte tandvården under mars-april i år fick smärtstillande läkemedel eller antibiotika förskrivet av tandläkare

Förskrivning av smärtstillande läkemedel och antibiotika i samband med tandvårdsbehandling kan kopplas till vissa typer av tillstånd. Exempelvis har besök som innefattar kirurgiska åtgärder eller rotbehandlingar visat sig generera antibiotikaförskrivning i störst utsträckning⁹. I samband med pandemin har antalet besökare i tandvården minskat med 31 procent under mars-april 2020 jämfört med år 2019 medan förskrivningar av smärtstillande läkemedel och antibiotika har minskat med 5 respektive 15 procent. Besökare som fått smärtstillande läkemedel eller antibiotika förskrivit av tandläkare utgör därför en större andel av besökarna än tidigare år. Bland personer som besökte tandvården under mars och april 2020 fick en signifikant större andel smärtstillande läkemedel¹⁰ förskrivet av tandläkare under samma period jämfört med år 2017–2019. Ökningen ses bland både män och kvinnor. Figur 5 visar andelen tandvårdsbesökare under mars och april, år 2017–2020, som har fått smärtstillande läkemedel förskrivet av tandläkare under samma period, redovisat för män och kvinnor.

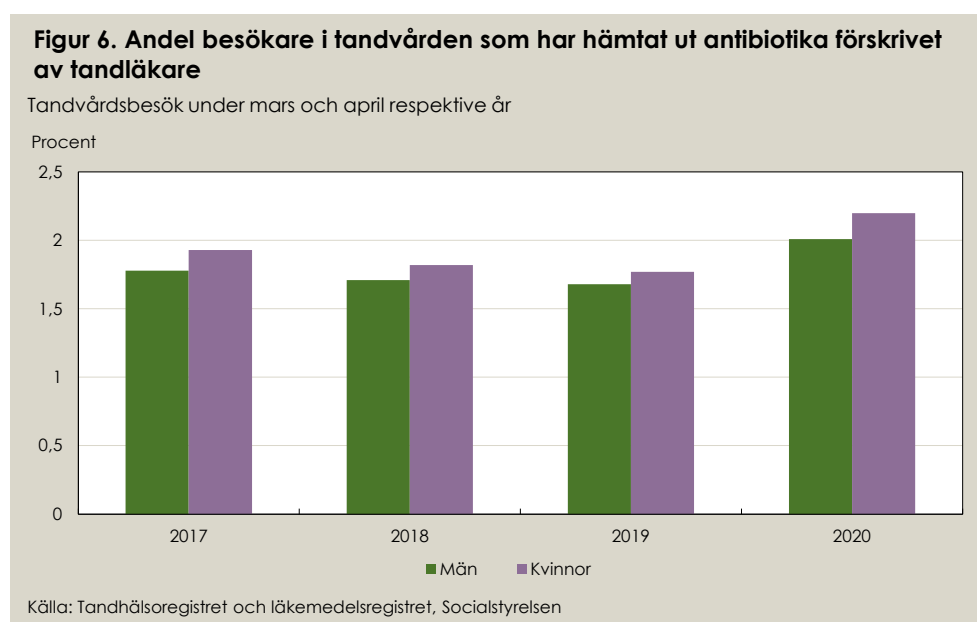

9 Antibiotikaförskrivningar inom tandvården, Socialstyrelsen 2019.

10 Smärtstillande läkemedel avser opioider (N02A), övrig analgetika och antipyretika (N02B) och Icke-steroida antiinflammatoriska/antireumatiska medel, NSAID (M01A)

Samma utveckling ses gällande förskrivning av antibiotika¹¹ i tandvården. Av figur 6 kan man avläsa hur stor andel besökare i tandvården under mars-april 2017–2020 som har fått antibiotika förskrivet av tandläkare under samma period. Det är lite större andel kvinnor än män som fått antibiotika utskrivet, men liknande utveckling visas mellan åren för båda könen. Signifikant ökad andel besökare i tandvården under mars-april 2020 har fått antibiotika utskrivet under samma period jämfört med åren 2017–2019.

Trots att det är en liten andel besökare som fått utskrivet smärtstillande läkemedel eller antibiotika så visas en signifikant ökning jämfört med föregående tre år. Ökningen förstärker resultaten om att den tandvård som utförts efter utbrottet av pandemin i vecka 11 innefattar tandvårdsbehandlingar som bedömdes inte kunde vänta. De rekommendationer som getts till tandvårdspersonal och riskgrupper om att skjuta upp planerad tandvård kan därför ha lett till att sådana tandvårdsbehandlingar utgör en större andel av de behandlingar som utförts i tandvården.

Sammanfattningsvis tyder resultaten på att myndigheternas rekommendationer har påverkat tandvården för personer 70 år och äldre som visar sig i både minskat antal personer som besökt tandvården och ändringar i den tandvård som utförts. En tydlig påverkan av pandemin på tandvårdsverksamheter visas i alla regioner för både privattandvård och folktandvård, med vissa regionala variationer.

Socialstyrelsen kommer fortsättningsvis att följa och redovisa utvecklingen inom tandvården.

¹¹ Antibiotika avser läkemedeln Amoxicillin (J01CA04), Fenoximetylpenicillin (J01CE02), Klindamycin (J01FF01), Metronidazol (P01AB01) och Tetracyklin (J01A)